

UOT 37.

Xurşud Cəlil qızı İsmayılova,
Azərbaycan Dövlət İqtisad Universitetinin
Azərbaycan dili kafedrasının baş müəllimi
<https://orcid.org/0000-0001-5171-0166>
E-mail: ismayilova@mail.ru
[https://doi.org/10.69682/arti.2025.92\(4\).11-14](https://doi.org/10.69682/arti.2025.92(4).11-14)

Könül Təriyel qızı İbrahimova,
Azərbaycan Dövlət İqtisad Universitetinin
Azərbaycan dili kafedrasının baş müəllimi
E-mail ibrahimova.konul74@gmail.com

BƏXTİYAR VAHABZADƏ YARADICILIĞINDA VƏTƏN SEVGİSİ VƏ MƏNƏVİ-ƏXLAQİ DƏYƏRLƏR

Khurshud Jalil Ismayilova,
senior lecturer at Azerbaijani language department of Azerbaijan State University of Economics

Konul Təriyel Ibrahimova,
senior teacher at Azerbaijani language department of Azerbaijan State University of Economics

LOVE FOR THE HOMELAND AND SPIRITUAL-MORAL VALUES IN THE WORKS OF BAKHTIYAR VAHABZADEH

Хуршуд Джалил гызы Исмаилова,
старший преподаватель кафедры Азербайджанского языка Азербайджанского Государственного
Экономического Университета

Кёнуль Тариел гызы Ибрагимова,
старший преподаватель кафедры Азербайджанского языка Азербайджанского Государственного
Экономического Университета

ЛЮБОВЬ К РОДИНЕ И ДУХОВНО-ПРАВСТВЕННЫЕ ЦЕННОСТИ В ТВОРЧЕСТВЕ БАХТИЯРА ВАХАБЗАДЕ

Xülasə. Məqalədə Bəxtiyar Vahabzadənin yubileyi kontekstində onun yaradıcılığının tərbiyəvi aspektləri geniş təhlil olunur. Məqsəd, böyük şairin irsini mənəvi-tərbiyəvi dəyərlər fonunda təqdim etmək və onun əsərlərinin bu günün gəncləri üçün necə aktual olduğunu göstərməkdir. Qeyd olunur ki, müasir Azərbaycan ədəbiyyatının görkəmli nümayəndəsi Bəxtiyar Vahabzadə qədim və zəngin ədəbi ənənələrə malik Azərbaycan ədəbiyyatı tarixində möhkəm mövqe tutub. Fəlsəfi-poetik məzmunu olan bu ustadın yaradıcılığı insanı mənəvi uralığa səsləməkdə davamlı olaraq böyük rol oynamış, milli poeziyada və ədəbi-sosial düşüncədə vətənpərvərlik ruhunun güclənməsinə, müstəqillik ideyalarının zənginləşməsinə xidmət etmişdir. Məqalədə qeyd olunur ki, tarixi-mədəni dəyərlərə hörmət və dogma dilin saflığının qorunması Bəxtiyar Vahabzadənin fəaliyyətinin əsas istiqamətlərindən biri olmuşdur.

Açar sözlər: *əsərlər, tərbiyəvi, ictimai, mənəvi, milli poeziya, ana obrazı*

Abstract. The article, in the context of Bakhtiyar Vahabzadeh's anniversary, provides a detailed analysis of the educational aspects of his work. The goal is to present the legacy of the great poet in the light of spiritual and educational values and to show how relevant his works are for today's youth. It is noted that Bakhtiyar Vahabzadeh, an outstanding representative of modern Azerbaijani literature, has secured a firm place in the history of Azerbaijani literature with its ancient and rich traditions. The philosophical and poetic

content of the master's creativity has continuously played an important role in calling people to spiritual elevation, contributing to the strengthening of patriotic spirit in national poetry and enriching literary and social thought with ideas of independence. The article also emphasizes that respect for historical and cultural values and the preservation of the purity of the native language were among the main directions of Bakhtiyar Vahabzadeh's activities.

Keywords: works, educational, social, spiritual, national poetry, image of the mother

Аннотация. В статье в контексте юбилея Бахтияра Вахабадзе подробно анализируются воспитательные аспекты его творчества. Цель – представить наследие великого поэта в свете духовно-воспитательных ценностей и показать, насколько актуальны его произведения для современной молодёжи. Отмечается, что выдающийся представитель современной азербайджанской литературы Бахтияр Вахабадзе занял прочное место в истории азербайджанской литературы с её древними и богатыми традициями. Философско-поэтическое содержание творчества мастера постоянно играло важную роль в призыве человека к духовному возвышению, способствовало укреплению патриотического духа в национальной поэзии и обогащению литературно-общественной мысли идеями независимости. В статье также подчёркивается, что уважение к историко-культурным ценностям и сохранение чистоты родного языка являлись одними из основных направлений деятельности Бахтияра Вахабадзе.

Ключевые слова: произведения, воспитательный, общественный, духовный, национальная поэзия, образ матери

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev Azərbaycan ədəbiyyatının görkəmli nümayəndəsi, Xalq şairi Bəxtiyar Vahabzadənin 100 illik yubileyinin qeyd edilməsi haqqında Sərəncam imzalayıb.

Sərəncamda deyilir:

"2025-ci ilin avqust ayında Azərbaycan ədəbiyyatının görkəmli nümayəndəsi, Xalq şairi, dramaturq, ədəbiyyatşünas, pedaqoq və ictimai xadim, SSRİ və Azərbaycan Respublikasının Dövlət mükafatları laureatı, akademik Bəxtiyar Mahmud oğlu Vahabzadənin anadan olmasının 100 ili tamam olur.

Bəxtiyar Vahabzadə mübariz şəxsiyyəti və çoxşaxəli fəaliyyəti ilə XX əsrin ikinci yarısından etibarən Azərbaycan bədii-ictimai fikir tarixinə parlaq səhifələr yazmış qüdrətli simalardandır. Onun Vətənə, millətə və doğma ana dilinə sonsuz məhəbbət ifadə edən, dərin poetik-fəlsəfi düşüncələrlə zəngin irsi daim mədəni-mənəvi dəyərlərə ehtiram, milli azadlıq ideallarına bağlılıq və istiqlal məfkurəsinə sədaqət hissi aşılamışdır. Sənətkar ədəbi və elmi yaradıcılığını uzun illər pedaqoji fəaliyyəti ilə uğurla əlaqələndirərək, bir neçə nəslin milli təfəkkürünün formalaşmasında müstəsna rol oynamışdır. Bəxtiyar Vahabzadə ictimai xadim kimi xalqın taleyüklü məsələlərinə münasibətdə həmişə əsl ziyalı mövqeyi nümayiş etdirmişdir".

Sərəncama əsasən, Mədəniyyət Nazirliyinə Elm və Təhsil Nazirliyi ilə birlikdə, Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin təklifləri nəzərə alınmaqla, Xalq şairi Bəxtiyar Vahabzadənin

100 illik yubileyinə dair tədbirlər planını hazırlayıb həyata keçirmək tapşırılıb. Nazirlər Kabineti isə bu Sərəncamdan irəli gələn məsələləri həll etməlidir [1].

Azərbaycan ədəbiyyatının ən görkəmli nümayəndələrindən biri olan Bəxtiyar Vahabzadə XX əsr poeziyasının parlaq simalarındandır. O, təkcə söz sənətinin ustası deyil, eyni zamanda bir müəllim, tərbiyəçi, vətənpərvər və xalqına tərbiyəvi, ictimai və mənəvi səhələrin bayramıdır. Onun yaradıcılığı bu gün də gənc nəslin vətənə bağlı ziyalı kimi də tanınır. Bəxtiyar Vahabzadənin yubileyi yalnız ədəbi aləmin deyil, həm də sevgi, milli kimlik, əxlaq və insanlıq prinsipləri ilə formalaşmasında mühüm rol oynayır.

Bəxtiyar Vahabzadə 1925-ci ildə Nuxa (Şəki) şəhərdə anadan olmuşdur. O, uşaqlıq və gənclik illərini Azərbaycanın mürəkkəb tarixsiyasi şəraitində yaşamış, bu illərdə formalaşan şəxsiyyətinin əsas dayaqları milli dəyərlər, azadlıq ideyası və xalq sevgisi olmuşdur. Gələcək şair 9 yaşında paytaxt Bakı şəhərinə köçmüş və 1947-ci ildə Bakı Dövlət Universitetinin filologiya fakültəsini bitirmişdir. 1945-ci ildə o, Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin üzvü olmuş və 40 ildən çox həm yaradıcılıqla məşğul olmuş, həm də Bakı Dövlət Universitetində dərs demişdir.

B. Vahabzadə poeziyasında ilk baxışdan sadə görünən mövzular – ana, vətən, dil, xalq – əslində dərin mənəvi və ictimai məna daşıyır. Şair təkcə milli mövzularla kifayətlənməmiş, eyni zamanda insanın daxili aləmini, mənəvi bö-

yüklüyünü və şəxsiyyət kimi kamilləşməsinə də ön plana çəkmişdir.

Bəxtiyar Vahabzadənin yaradıcılığında milli mənsubiyyət və mənəvi kamillik əsas istiqamətlərdən biridir. Onun “Ana dili”, “Vətən”, “Ana hədiyyəsi”, “Gülüstən” kimi əsərləri təkcə poetik dəyər daşımır, həm də tərbiyəvi məzmun kəsb edir.

“Ana dili” şeirində şair dilin sadəcə ünsiyyət vasitəsi deyil, həm də milli ruhun daşıyıcısı olduğunu göstərir:

Dil açanda ilk dəfə ana söyləyərək biz,
“Ana dili” adlanır bizim ilk dərslərimiz.
İlk mahnımız laylanı anamız öz südüylə
İçirir ruhumuza bu dildə gilə-gilə.

Bu misralar gəncləri ana dilinə sevgi və hörmət ruhunda böyütmək üçün mühüm ideyalar verir. Şairin fikrincə, öz dilini sevən insan öz millətinə də dərin bağlılıq hissi duyur.

Bəxtiyar Vahabzadənin poeziyası vətənpərvərlik ruhunda tərbiyənin əsl məktəbidir. Onun “Gülüstən” poeması tarixi parçalanmanın ağrı-acılarını ifadə etməklə yanaşı, vətən birliyi və milli həmrəyliyin vacibliyini vurğulayır:

“Heydər baba, göylər qara dumandı,
Günlərimiz bir-birindən yamandı.
Bir-birindən ayrılmayın, amandır,
Yaxşılığı əlimizdən aldılar,
Yaxşı bizi yaman günə saldılar.

Bir uçaydım bu çırpınan yelinən,
Qovuşaydım dağdan aşan selinən,
Ağlaşaydım uzaq düşən elinən.
Bir görəydim ayrılığı kim saldı,
Ölkəmizdə kim qırıldı, kim qaldı”.

Bu misralar gənc nəsllə tarixini unutmamacağı, milli bütövlüyü qorumağın hər bir vətəndaşın borcu olduğunu xatırladır. Bəxtiyar müəllim və şair olaraq daim gənclərə çağırış edirdi ki, onlar azadlıq ruhu ilə yaşamalı, ədalət və haqq uğrunda mübarizə aparmalıdırlar [2].

XX əsrin 60-cı illərində Azərbaycan ədəbiyyatı kommunist ideologiyasından müəyyən qədər uzaqlaşa bildi və ədəbi fəaliyyət sahəsində milli ruh özünü göstərməyə başladı, baxmayaraq ki, bu əsərlər ümumiyyətlə siyasətdən uzaq idi. Yalnız Bəxtiyar Vahabzadə xalqın parçalanmış taleyini əks etdirən bir əsər – “Gülüstən” poeması ilə çıxış etdi. Bu əsər XIX əsrin əvvəllərində Rusiya və İran arasında bölünərək Şimal və Cənub Azərbaycana çevrilmiş Azərbaycan xalqının

taleyini əks etdirirdi. 1962-ci ildə bu əsərə görə şair “güclü millətçi” kimi tanınıb Azərbaycan Dövlət Universitetindən qovulmuşdur.

Şair sovet rejimi altında müxtəlif əzablar çəkən, milli varlığını itirən xalqın kədərini ifadə edirdi. Bəxtiyar Vahabzadə böyük poemalarında və pyeslərində xalqının dərdlərini tarixi kontekstə daxil edir və ya hadisələri başqa ölkələrə aid edirdi. Sovet diktaturasını birbaşa ifşa edən əsərləri isə SSRİ-nin dağılmasından sonra “Sandıqdan səslər” başlığı altında nəşr etdirmişdir.

Bəxtiyar Vahabzadə yaradıcılığında ailə mövzusunə də böyük önəm verirdi. “Ana hədiyyəsi” şeiri bu mənada xüsusilə seçilir. Şairin ana obrazı vasitəsilə çatdırdığı mənə – ailəyə bağlılıq, valideynə hörmət, ailə birliyinin qorunması kimi mühüm tərbiyəvi prinsipləri özündə əks etdirir:

Anam namaz üstə əl açıb göyə
Allaha yalvarır "ya rəbbim! - deyər:
- Sənsən xəlv eliyən göyləri, yeri,
Candan şirin olur bala, ay Allah.
Sən mənim ömrümdən kəsib illəri,
Balamın ömrünə cala, ay Allah!
Bu nədir? Arzuya, diləyə bir bax,
Gör bir nələr keçir ana qəlbindən?
Çoxdur bu dünyada hədiyyə... ancaq
Ömürdən hədiyyə görməmişəm mən

Bu cür poetik nümunələr ailə daxilində əxlaqi prinsiplərin qorunmasına, sevgi və anlayışın əsas dəyər kimi qəbul edilməsinə xidmət edir.

Bəxtiyar Vahabzadənin yaradıcılığının tərbiyəvi aspektləri çoxşaxəlidir və Azərbaycan ədəbiyyatında mühüm yer tutur. Onun şeirləri həm mənəvi-əxlaqi, həm də vətənpərvərlik ruhunda tərbiyəvi təsir göstərir. Bəxtiyar Vahabzadənin yaradıcılığının əsas tərbiyəvi aspektlərini bir necəsini qeyd etmək olar:

Milli-mənəvi dəyərlərin təbliği. Vahabzadə əsərlərində Azərbaycan xalqının milli dəyərlərini, tarixini, adət-ənənələrini ön plana çıxarır, bu dəyərlərin qorunub saxlanmasını vurğulayır. Onun şeirləri gənclərdə milli şüurun, milli qürurun formalaşmasına xidmət edir.

Ana dilinə sevgi və hörmət. Şair ana dilinin qorunması və inkişafı məsələsini hər zaman diqqətdə saxlayır. Ana dilinə olan hörmət və sevgi onun yaradıcılığının tərkib hissəsidir, bu da oxucuda dilə qarşı məhəbbət və ehtiram hissi oyadır.

Vətənpərvərlik ruhunun aşılınması. B. Vahabzadənin poeziyası Vətənə, torpağa, xalqı-

na olan sonsuz sevgini əks etdirir. Onun əsərləri oxucuda vətənpərvərlik hissini gücləndirir, milli birlik və həmrəyliyi təşviq edir.

İnsanpərvərlik və humanizm. Şairin yaradıcılığında insanın mənəvi yüksəlişi, insan hüquqları və azadlıqlarının müdafiəsi əsas mövzulardandır. O, insanın iç dünyasına, əxlaqi dəyərlərə böyük önəm verir.

Ədalət və azadlıq idealları. B. Vahabzadə azadlıq, ədalət və bərabərlik kimi universal dəyərləri tərənnüm edir, zülmə, haqsızlığa qarşı çıxır.

Mənəvi tərbiyə və insanın daxili aləminin zənginləşməsi. Şairin əsərləri oxucunu düşünməyə, mənəvi və əxlaqi dəyərlər üzərində təfəkkür etməyə sövq edir, insanın daxili dünyasını zənginləşdirir.

Tarixi yaddaşın qorunması. B. Vahabzadə xalqın tarixi yaddaşının, keçmişinin qorunub saxlanmasının əhəmiyyətini vurğulayır, gənc nəsillərə tarixini tanımağı və dəyərləndirməyi təlqin edir.

Sadaladığımız tərbiyəvi aspektlər Bəxtiyar Vahabzadənin yaradıcılığını təkcə ədəbi deyil, həm də əxlaqi və mədəni irsin daşıyıcısı kimi mühüm edir. Onun əsərləri gənc nəsillərin formalaşmasında, onların vətəninə, dilinə və insanlığa bağlılığının artırılmasında əvəzsiz rol oynayır.

Bəxtiyar Vahabzadənin tərbiyəvi rolu təkcə şeirlərində deyil, həm də uzun illər universitetdə pedaqoji fəaliyyətində də özünü göstərmişdir. Onun dərsləri sadəcə ədəbiyyatın öyrənilməsi deyil, həyatın mənasının dərk olunması üçün bir məktəb idi. O, tələbələrinə hər zaman deyirdi:

“Ədəbiyyat yalnız söz deyil, əqidədir. Yazılan hər misra insan ruhunun bir tərbiyəsidir.”

Şairin vətəndaş mövqeyi, prinsipliliyi və xalq sevgisi ona böyük nüfuz qazandırmışdır. Bu xüsusiyyətləri gənclərə nümunə kimi təqdim

etmək, onlara dürüstlük və ləyaqət haqqında nümunə göstərmək baxımından olduqca dəyərlidir [5].

Bəxtiyar Vahabzadənin yubileyi bizə təkcə böyük bir ədəbin həyat və yaradıcılığını xatırlatmaq üçün deyil, həm də onun mənəvi mirasını təbliğ etmək üçün bir fürsətdir. Onun əsərləri tərbiyəvi baxımdan zəngin bir xəzinədir. O, poeziyası ilə insanları düşündürür, şəxsiyyət olaraq isə insanlara yol göstərirdi.

Gənc nəslin vətənə, ailəyə, dilə və xalqına bağlı böyüməsində Bəxtiyar Vahabzadənin ədəbi irsi bu gün də öz rolunu oynamaqdadır. Onun yubileyi münasibətilə keçirilən tədbirlər, ədəbi müsabiqələr və şeir gecələri bu mənəvi irsin gənclərə daha da yaxınlaşdırılmasına xidmət edir.

Biz bu böyük şəxsiyyətin irsinə sahib çıxmalı, onu oxumalı, öyrənməli və gələcək nəsillərə ötürməliyik. Çünki Bəxtiyar Vahabzadə sadəcə bir şair deyil – bir mənəviyyat məktəbidir.

Problemə elmi yeniliyi. Müasir tərbiyə sistemi, gənclərin şəxsiyyət kimi formalaşması, təhsil və ideoloji proseslərdə ədəbi irsin rolu baxımından yenidən və kompleks şəkildə araşdırılması ilə bağlıdır.

Problemə aktuallığı. Bugünkü qloballaşan dünyada gənclər xarici təsirlərə daha çox məruz qalır, bu isə milli dəyərlərdən uzaqlaşma riskini artırır. Bəxtiyar Vahabzadənin poeziyası –vətənə sevgi, dilə hörmət, ailəyə bağlılıq, azadlıq və vicdan kimi dəyərləri aşılaraq bu boşluğu doldura biləcək güclü tərbiyə vasitəsidir. Bu məqalənin aktuallığı, yalnız bir şairin yubileyini qeyd etməkdə deyil, onun mənəvi mirası vasitəsilə gəncləri daha vətənpərvər, mənəviyyatlı və öz milli dəyərlərinə sadıq bir ruhda yetişdirməyə xidmət etməsindədir.

Problemə praktik əhəmiyyəti ondadır ki, o yalnız bir ədəbiyyat nümunəsinin təhlili deyil, həm də gənclərin şəxsiyyət kimi formalaşmasına, milli-mənəvi dəyərlərlə böyüməsinə, təhsil və mədəni tədbirlərin təşkilinə **birbaşa töhfə verən təbiiq edilə bilən mənbədir.**

Ədəbiyyat

1. <https://president.az/az/articles/view/68214>
2. Vahabzadə, B. Seçilmiş əsərləri. [12 cildə, III cild] / B. Vahabzadə. -Bakı: Elm, -2009. - 577 s.
3. Vahabzadə, B. Seçilmiş əsərləri. [12 cildə, IV cild] / B. Vahabzadə. -Bakı: Elm, -2009. - 662 s.
4. Cavad, H. Kamillik zirvəsi / H. Cavad. -Bakı: Azərənəşr, -2009. -376 s.
5. Qarayev, Y. Poeziya və nəsr / Y. Qarayev. -Bakı: Yazıçı, -1979. -198 s.
6. Vahabzadə, B. Payız düşüncələri / B. Vahabzadə. -Bakı: Yazıçı, -1981. -375s.
7. Qarayev, Y. Azərbaycan ədəbiyyatı XIX və XX yüzillər / Y. Qarayev. -Bakı, -2000. -737s.

Redaksiyaya daxil olub: 05.06.2025